

A Vörösmarty Mihály és a két Bólyai lelki élete körül terülő homályt szintén Schaffer oszlatta el; egyik utolsó, csak a jövőben nyilvánosságra kerülő munkája pedig Semmelweis Ignáccal foglalkozik. E művek mindegyikében megnyilvánul az a nemes tartózkodás, amellyel első Széchenyi-tanulmányát bevezeti: a tudományos elemzés nem fojtja el szívünkben a kegyeletet, de a tudományos igazság nem is juthat ellentétbe legnemesebb emberi érzéseinkkel. Ez a beállítottság már azért is jelentőssé teszi Schaffer lélekrajzait, mert ezek éppen nem egy, az ép és kóros lélektanban nem jártas, más szakmabeli írótól eredő tévedést oszlatnak el.

Schaffer emlékezetét őrzik szűkebb körben tanítványai és tágabb körben mindazok, akik világszerte tanultak munkáiból. Élete műve sem avulhat el, mert egy tudományos szakma és egy nemzet művelt körei mindig hálával és kegyelettel fognak vissza-visszanyúlni hozzá tanulságért és példaadó biztatásért.

KÖRNYEY ISTVÁN

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

A Balkán-probléma és Olaszország; Oroszország balkáni törekvései. — Németország Anglia ellen. — Az amerikai fegyverkviteli tilalom felfüggesztése. — Németország és a Szovjet kapcsolatai. — A német politika nyugat ellen fordul; a belga-holland békeközvetítés és a holland válság. — A nyugati hadicélok. — A müncheni merénylet. — Német politika Cseh- és Lengyelországban. — A finn-orosz ellentét; Oroszország berendezkedése a volt lengyel területeken; az orosz tartózkodás a háborútól és a nyugati hatalmak.

A HOSSZÚRA NYÚLT török-orosz tárgyalások megszakításában két AL körülmény játszott szerepet. Az egyik az volt, hogy Törökország mégis jobbnak látta Angliával és Franciaországgal szerződni, mint Szovjetországgal, mely már-már úgy tekintette a Fekete-tengert, mint saját beltengerét s maga számára jelentős beleszólást kívánt arra vonatkozólag, hogy milyen hajók haladhatnak át a tengerszorosokon; biztonságára hivatkozva határozottan kívánta Törökországtól a tengerszorosok elzárását. Törökország magatartásában emellett egy másik ok is közrejátszott: ez pedig a Balkán-probléma. A Szovjet nyilvánvalóan egyre nagyobb érdeklődést árul el Románia iránt s ezzel egyidejűleg újra kiéleződtek a román-bolgár ellentétek, valamint a sosem nyugvó török-bolgár ellentét is, viszont éppen ezek miatt megerősödött a román-török együttműködés. A Szovjet egyik szándéka ugyanis az volt, hogy Törökországot elszakítván Romániától, illetve a Balkán-bloktól, már eleve útját vágja annak, hogy a Fekete-tengeren, vagy a Balkánon át vele szemben bárki is felléphessen. Törökország szilárd magatartásában a nyugati hatalmakkal való együttműködés mellett még más jelentős támaszra is talált. A német-orosz megegyezéssel egyidejűleg még annak idején jelentős orosz csapatmozdulatok történtek Kis-Ázsia és a közelkelet felé, melyeknek célja szemelláthatólag az angol petróleum-érdekeltségek veszélyeztetése volt. A közelkeleten eddig jelentős német szándékok működtek közre az arab nacionalizmus tekintetében; most azonban a közelkeleti arab államok, közeledni látván határaikon az orosz befolyást, nem csupán az angol gazdasági érdekeltségek hatására, de saját érdekeikből is sorra mutatták meg az angol politikával érzett szolidaritásukat. Törökország közreműködése is hozzájárult Irak, Irán, Afganisztán közös védelmi blokkjához s így dél felől igen jelentős arab-török-perzsa blokk áll szemben az orosz szándékokkal s egyben harmóniában az angol világpolitikával is. Németország, látván a fejleményeket, több ízben aggódva emlékeztette

Törökországot e politika veszedelmeire, mondván, hogy Anglia ilyen megszire a mai körülmények között nem vihet segítséget a törököknek. A helyzettel kapcsolatosak voltak azok a tárgyalások, melyeket a rendkívül fontos közeli missziókkal felruházott Papien volt kancellár, ankarai német nagykövet folytatott a török államférfiakkal, majd pedig az angol-török-francia paktum megkötése után, Berlinbe térve jelentéstétel miatt, a német vezető politikusokkal.

Németország, mely most mind határozottabban vállalja az angol-ellenes politikai kurzust, a közeli és török-orosz kérdésekben mutatott intranzigens magatartásában igen számított Olaszország támogatására is. Valóban Olaszország első pillantásra nem vette jó néven a török-angol-francia megegyezést. Hiszen Törökország a balkáni és kisázsiai kérdések miatt erős ellentétben állott Olaszországgal. Közben azonban bekövetkezett az orosz politika előtörése nyugat felé s ugyanekkor Olaszország éppenséggel nem ellenszenvesen vette tudomásul a tengerszorosok kérdésében ellenállást tanúsító török külügyminiszter moszkvai magatartását. Hiszen Olaszországra rendkívül kellemetlen hatással volt már azoknak a híreknek a pusztas felmerülése is, hogy a nyugati politikába kezdő Oroszország érdeklődni kezd a Balkán és a tengerszorosok ügye iránt: egy ilyen alakulás Olaszország földközi tengeri helyzetére igen nagy befolyást gyakorolhatna. Innét vannak az angol és olasz politika feltűnően szívélyes közeledései, melyeknek építő jellege a mai földközi tengeri viszonylatok között félreismerhetetlen. Az angol és olasz politika szívélyesebbre vált viszonylatainak jele volt az angol-francia-török paktumot nem sokkal nyomon követő olasz-görög megegyezés, mely igen sok vitás pontot tisztázott és békét teremtett a nem egyszer ellentétes görög és olasz politika között. (Görögországban tudvalólag igen jelentős szerepet játszik az angol diplomácia.) Kezdetben sokan úgy fogták fel az olasz-görög közeledést, mint ellenhatást az angol-francia-török paktumra; nem sokkal utóbb kiderült, hogy szinte szervesen csatlakozik az előbbihez a görög-olasz megegyezés, melynek ismét jelentős szálai vezetnek Jugoszlávia, illetve az úgy értelmezett bolgár politika felé, mintha ott lábat vetett volna az orosz befolyás — hiszen már orosz flotta- és repülőbázisokról is beszéltek, melyeket a bolgár partokon létesítettek volna. Olaszország jótékony hatással volt a magyar-jugoszláv viszonylatokra is; hiszen Jugoszlávia is nagyon érzékenyen reagált azon feltételezésekre, mintha Bulgáriában orosz hatások érvényesülnének; hasonlóképpen érezhető volt a mérséklő és jótékony közrehatás Bulgáriában is.

Miközben északon a finn-orosz helyzet éppen úgy elfajult, mint az angol-német háborús viszony, Olaszország építő politikát folytatott a Balkánon és a Duna mentén, erélyesen kijelentve, hogy ott semmiféle idegen befolyást nem tűr, jöjjön az bárhonnan is és mikor olyan álhírek jöttek a holland-német konfliktus megnyugovása után nyugatról, hogy Németország Magyarország és Jugoszlávia felé fordulna, Olaszország erélyesen ellene mondott az ilyen feltételezéseknek s az olasz cáfolatokkal együtt járt a német helyreigazítás is. Mikor pedig más irányból jövő középeurópai és balkáni tervekről beszéltek, Olaszország ugyanilyen eréllyel emlékeztetett arra, hogy Itália határa valósággal a Dunánál van. Az európai latin és keresztény civilizáció megmentése és védelme érdekében tanúsított olasz magatartás valóban érdemes a történelem és a középeurópai népek legnagyobb hálájára.

Nyilvánvalóan ilyen mérséklő hatások játszottak közre akkor is, mikor — mintegy Oroszország balkáni szándékaival a háttérben — Románia és Bulgária bizonyos dobrudzsai kérdésekben közeledést találtak; hasonlóképpen a Balkán-blokk többé már nem ellentétes Olaszország szándékaival

s a magyar-jugoszláv viszony egyre jobban közeledik az őszinte javulás útján a teljes barátság és érdekezozonosság felé, ami kifejezésre jut a két nép és a két politika egyre sűrűbb baráti megnyilatkozásaiban és sok közös vonásukon alapuló közeledésében. Olaszország vezetésével tehát az összes kelet-középeurópai népek közreműködnek, hogy a háborús feszültség és a véle kapcsolatos bizonytalanság Kelet-középeurópától és a Balkántól maradjon távol. A dolgok ilyen alakulása nagyon kedvező hatással van angol-francia viszonylatokban Olaszország földközitengeri politikájára; a balkáni és a földközi tengeri békepolitika kölcsönösen kiegészítik egymást. Miközben Oroszország újra tárgyalni készül Törökországgal — nem minden előzetes angol-francia-orosz megbeszélések nélkül, ami mindenesetre arra vall, hogy Szovjetoroszország és a nyugati hadviselők viszonya a sok kellemetlen megnyilatkozás közt is békésebb tendenciákat mutat, — akkor már annak is hírét vesszük, hogy Olaszország és Törökország, annyi ellentét után, közvetlen megbeszélésekre készülődnek, ami a feszült orosz-török és a még feszültebb olasz-orosz viszonylatok között mindkettőjük elemi érdeke s egyben a nyugati hatalmak előtt sem ellenszenves fordulat.

Mialatt Olaszország ösztönzésére a Balkánon és Kelet-Középeurópában ilyen béketevékenység kezdődött, azalatt a nyugateurópai helyzet egyre jobban kiélesedett. Nem mintha a frontokon a változatos, de mégis állandó jellegű tevékenységek során valami lényegesebb változás, eltolódás, döntés következett volna be. A német repülők most is elszálltak Anglia partjai fölé s utóbbi időben elrepültek Franciaország déli és nyugati határaiig, nem egy helyen Oroszország magatartását és Molotov külügyi népbiztos megnyilatkozásait ismertető francia nyelvű röplapokat dobálva. A német tenger-alattjárók tevékenysége is folytatódott, bár sokkal ritkábban hallhattunk olyan bravúrokról, mint a háború első napjaiban, ami annak a jele, hogy Németország most meglepetések helyett inkább elmélyíti tevékenységét. Angliában a háborús organizáció óriási méretekben működik és Franciaországban is egyre jobban felkészülnek a döntésre irányuló német támadásokra; immár egy hónapja várják a nyugati hatalmak ezt a többször bejelentett nagy német támadást. Ezalatt a frontok mögött egy másik offenzíva, az ú. n. békeoffenzíva zajlott le, aminek diplomáciai háttereiről ma még keveset tudunk; de úgy tetszik, hogy a nyugati hatalmak részéről teljes elutasításban részesültek mindazon békeszándékok, melyek a jelenlegi német Rendszerrel kapcsolatosak. A nyugati hatalmak most már teljes eréllyel folytatják az ú. n. világnézeti háborút, vagyis a mai német kormányzat elleni törekvéseiket; viszont a nemzeti szocialista kormányférfiak azt hangoztatják, hogy egész létük azonos mindenben a német nemzettel és annak sorsával.

A nyugati hatalmak harci kedvét megedzette a kezdeti meglepetések után az az igen jelentős körülmény, hogy az amerikai törvényhozás méltányolta Rooseveltnél szándékait s felfüggesztette a fegyverkiviteli tilalmat; Rooseveltnél elnök óriási arányú győzelme után a nyugati hadviselők igen jelentős hadiszállításokat várnak Amerikából. Amerika különben egyre nagyobb rokonszenvekkel érdeklődik a nyugati demokráciák sikere iránt s ugyanilyen rokonszenwel fordul Finnország felé is; e kis, de bátor országnak az amerikai gazdasági élet is segítségére siet, hogy sikerrel védekezessen az orosz gazdasági és idegháború válságai ellen.

Németország különben elsősorban Anglia ellen fordul törekvéseivel; az angol gazdasági szankciók ellen kontinentális zárlatot óhajtana létrehozni és számít Szovjetoroszország baráti segítségére. Úgy tetszik, mintha Németország teljes energiájával nyugatra fordulna és az északkeleteurópai területet átengedné a baráti orosz befolyásnak. A Baltikumból, mely Németország

keleti átjárójának készült, most elvonják a németeket s helyükre orosz befolyás kerül; ugyanekkor ellenőrizhetetlen hírek láttak napvilágot arról, hogy az orosz nyugati politikával párhuzamosan Németország nyugati politikája Belgium és Hollandia ellen fordulna, mivel ezek a partvidékek évszázadok óta nélkülözhetetlenek annak, aki Anglia ellen hadat visel. Ahogy Oroszország a német protektorátusi politikát vette mintául a balti államok iránti magatartásában, úgy óhajtáná, mondták, Németország most Belgium és főképpen Hollandia felé alkalmazni az új keleteurópai szövetségi formákat. Ha ilyen német szándékok lettek volna is, ezek ellenhatásai voltak az angol bekerítő politikának s ami Kelet-Középeurópát illeti, Németország aggodalommal látta, hogy a Balkán kérdéseiben is némi angol szándékok érvényesülnek. Ilyen körülmények között a német politika elsősorban Oroszországra hivatkozott; Ribbentrop birodalmi külügyminiszter október végén Danzigban mondott nagy beszéde is kiemelte az orosz-német barátságot és kemény hadviselést jelentett be Anglia ellen. A vezető angol államférfiak szerint viszont Németország kényszerítette Angliát arra, hogy fegyvert fogjon. Közben több ízben célzás történt arra is, mik Anglia és Franciaország hadicéljai; ilyenek a nemzeti szocialista rendszer megszüntetése mellett Lengyelország, Ausztria és Csehország visszaállítása. (Csehszlovákia kérdésében nyugaton bizonyos tartózkodás tapasztalható s elsősorban is a történeti Csehországra gondolnak, ahogy tartózkodnak a lengyel-orosz viszonylatok feszegetésétől is.)

A német politikának különben egyik figyelemreméltó eszköze annak megmutatása, mint sodorta magával Anglia Franciaországot is a háborúba; német megnyilatkozások részletesen megmagyarázzák, mennyire érdektelen Franciaország a jelen háborúban s általában el akarják választani a franciákat az angoloktól: mintha a kulisszák mögött is történtek volna ilyen erőfeszítések, melyeket viszont a hivatalos francia megnyilatkozások mind visszautasítanak. Sőt talán francia részről a szellemi és morális hadviselés még élesebb lenne Németország ellen; Anglia különféle megnyilatkozásai csak a nemzeti szocializmus ellen szólnak, nem egy francia megnyilatkozás viszont kifejezetten a német egység felbontásáról beszél, sokszor a belga sajtó helyeslése mellett. Ennek oka kétségtelenül az, hogy Anglia feltétlenül szükségesnek tartja a német egységet a jövő szempontjából Szovjetország miatt; Franciaország viszont jelentős szolgálatokat tesz szövetségésének azzal, hogy közvetít a kulisszák mögött a Szovjet felé. Amennyiben a török-orosz tárgyalások újra megindulnak, Isztambul újra jelentős diplomáciai tevékenységek színhelye lesz; mintha máris Törökország viszonylataiban játszódna le az a félig-meddig diszkrét diplomáciai tevékenység, ahogy Franciaország és Anglia érintkezéseket találtak a Szovjettel. A Szovjet semlegességének megőrzése e szempontból máris érdekes aktívum a nyugati diplomáciák számára, anélkül persze, hogy a Szovjettel szembeni „harmadik front” valami lazulást szenvedne.

November elejének német és nyugati viszonylataiban igen jelentős fordulat volt a belga és holland uralkodók békeközvetítése. Mindkét helyről többé kevésbé udvarias elutasításban volt része a semleges uralkodók javaslatának. A békeajánlat már olyan helyzetben történt, mely rendkívül kritikus volt a két semleges állam számára; úgyhogy sokan úgy is fogták fel, mint végső igazolást és megelőzést a válság kitörése előtt. Németországnak, mint említettük, sokan olyan szándékokat tulajdonítottak, hogy a tenger felől szilárd és közeli bázishoz óhajt jutni Anglia ellen; ezzel kapcsolatban úgy fogták fel a németalföldi uralkodók békeközvetítését, mint két semleges országnak sf háborúba való bevonás elleni végső védekezését. Német részről viszont élénk szemrehányásokkal illették az angol politikát, mint amely

magával rántja a semleges államokat a háborús válságba. Németország rossz néven vette különben is a semleges államoktól, hogy az angol blokáddal szemben engedékenyek s hogy különben sem tanúsítanak kellő tapintatot Németország felé és túlságosan angol befolyás alatt állanak. Az utóbbi időben több német-holland határincidens is hozzájárult a helyzet kiélezéséhez. Ezenkívül a távolkeletről olyan hírek is érkeztek, hogy Japán fel akarja használni a Hollandia körül támadt európai feszültséget, hogy megszerezze a rég óhajtott déltengeri gazdag holland gyarmatokat, — amely lépés híre nem volt hatástalan sem az angol, sem az amerikai politikára. A békeközvetítés balsikere után, — noha hírlik, hogy megismétlik a skandináv uralkodók valamelyikének bevonásával — vagy még a közvetítés időtartama alatt Hollandia és Belgium teljes védelmi készütségbe helyezték magukat; a holland területek egy részét vízzel árasztották el s a kis ország általában olyan készüléket tett, mintha ugyanazt a magatartást óhajtáná védelme terén követni, mint amilyen politikát folytatott XIV. Lajos ellen vagy kétszázötven évvel ezelőtt. Belgium hasonlóképp erélyes védelmi rendszabályokat fogantatott s a jelek szerint nem maradhatott volna már saját akaratából sem kívül a konfliktuson, ha a válság eléri Hollandiát. Mindenesetre enyhítően hatottak aztán a hírek, hogy Németországnak egyáltalában nincsenek támadó szándékai a németalföldi semleges államok ellen; viszont nagyon élénken tartották magukat azok a feltételezések, hogy Németország szándékai éppen azért irányultak volna Hollandia felé, hogy Belgium kivételével elválasztassanak egymástól nemcsak a semleges államok, de a Hollandia partjain a franciák is a megütközni készülő angol és német erőktől. Nyugati újságírói és politikai körökben röppentek fel eközben azok a híresztelések, hogy a belga-holland határtól Németország Magyarország és Jugoszlávia felé fordul; ezen hírek indokolatlanságára úgy a német, mint az olasz politikai körök elég éles választ adtak, mondván, hogy ezek a híresztelések csupán zavarási kísérletek.

Mialatt a holland ügyek foglalkoztatták a politikai közvéleményeket, megrendítő esemény történt Münchenben, a nemzeti szocialista mozgalom székhelyén; éppen Hitler beszéde után húsz perccel bomba robbant abban a sorházban, ahol a vezér erélyes szavakkal fordult Anglia felé és kifejtette, némely angol nyilatkozatokra válaszolva, hogy Németország nem egy, két, három, de akár öt éves háborúra is fel van készülve és hogy megadja az angoloknak a választ, amit érdemelnek. A nagy eréllyel folytatott nyomozás szálai a titkos rendőrség megállapításai szerint külföldre vezetnek s a német sajtó és politikai közvélemény Anglia kezét véli felfedezni a merényletben, ami ellen természetesen az angol közvélemény erélyesen tiltakozik. Ugyanekkor azonban arra is utalnak a hivatalos német megnyilatkozások, hogy mindennemű belső ellenséget kiirt az a Németország, amely egységesen áll Hitler Adolf háta mögött és amelynek erőfeszítése Hitlerért és a német békéért óriási vérfolyamban ömlik áldozatosan. A merénylet hatása szemmel láthatólag csak fokozta a nemzeti szocialista rendszer győzelmi erőfeszítéseit.

A német kormányrendszer valóban példátlan energiával fogja össze a birodalom összes erőit s egyben úgy is hozzájárul ahhoz, hogy a birodalmat valamennyi német magáénak érezze, hogy hazatelepíti a balti németeket. Ugyanígy jár el az északitáliai németekkel is: mivel a nemzeti szocialista birodalmi gondolat egyik eszmei célkitűzése, hogy a birodalomnak valamennyi németet egyesítenie kell. Belül a német nép áldozatosan vállalja a háborúval kapcsolatos erőpróbát; a külföldről hazatelepített németeknek, ha vagyoniukat az eltelepítés sietségében részben ott is kellett hagyniok, a birodalom nyújt megfelelő kárpótlást s főképpen az egyetemes németiség érdekében való munkakört a Lengyelországtól elcsatolt területeken. Ez

utóbbi feladatot gazdasági és védelmi tekintetben a balti németekre ruházták, míg a volt tiroliakat részben a lengyel, részben a szlovák Kárpátok közé óhajták telepíteni. A lengyel hódolt területek főkormányzójául a vezér Franck igazságügyminisztert nevezte ki, aki Krakkóba vonult be a még romjaiból meg nem élemedett Varsó helyett; különben is a hivatalos német felfogás szerint Krakkó, a régi lengyel királyok székvárosa és temetkezőhelye a maga német jellegénél és kultúrájánál fogva jobban képviselheti a Lengyelországot illető német szándékokat, illetve a jövő német-lengyel együttműködést, mint a messzi Varsó romjaival és közelebb a nemrég megvont német-lengyel-orosz határhoz. Egyébként erélyesen folytatta a lengyelországi német igazgatás a hódoltatott terület politikai megtisztítását és a korábbi német üldözések miatt számos lengyel funkcionáriust vontak felelősségre, illetve ítélték halálra. Lublin területeire pedig nagy számmal telepítettek máris prágai és bécsi zsidókat; ezt a területet külön zsidó rezervációnak szemelte ki a német igazgatás és különösen a bécsi és prágai polgári zsidóságot kívánja ott foglalkoztatni. A birodalmi igazgatás hasonlóképp erélyesen képviseli szempontjait Csehországban is, ahová úgy látszik, kerülő utakon mégis elhatolhatott a külföldi Benes-féle propaganda; németellenes megnyilatkozásokra került a sor a lakosság, különösen az akadémikus fiataltség körében; ezért három évre bezárták a cseh főiskolákat és számos fiatal embert kivégeztek; Hácha protektorátusi elnök pedig rádióbeszédben kérve-kérve fordult Csehország népéhez, őrizze meg nyugalmát és óvja a meglévőt s ne veszélyeztesse annak az alkotmánynak fennállását, melyet Hitler adott Csehországnak.

Mialatt a nyugati és keletközépeurópai helyzet ennyi bizonytalansággal volt teli, nem állott be kedvező fordulat a finn-orosz viszonylatok tekintetében sem. A moszkvai finn küldöttség október közepe után, az északi államfők értekezletének befejeztével visszautazott Moszkvába, hogy ott folytassa a megbeszéléseket, melyeket az orosz politika láthatólag siettetett, mint mondották, talán azért, hogy aztán annál közvetlenebbül fordulhasson a balkáni kérdések felé. Közben a szovjetorosz hadsereg egységei sorra elfoglalták észt, lett és litván támaszpontjaikat; sőt híre érkezett, hogy például Észtországban újabb igényeket is támasztott Oroszország, mely különben a balti államokkal és Finnországgal szemben egyaránt mindig saját biztonságára hivatkozik. A finn ügyet élénk érdeklődéssel figyeli egész Európa s a Szovjetre nyilvánvalóan nem lehetett hatástalan sem gazdasági, sem világpolitikai okokból az a rendkívüli rokonszenv, amellyel Amerika a finn kérdés alakulását szemléli. Miközben az északi államok is fegyveres és gazdasági előkészületeket tettek Finnország mellett, a Szovjet politikája nem érdektelen figyelmeztetésekkel fordult felénk is. Általában Oroszország azzal érvel, hogy a „külföldi kapitalista tényezők“ közbejötté zavarja a finn-orosz viszonylatok tisztázását; még a leningrádi áradásokért is Finnországot teszi felelőssé, sőt állítja, hogy külföldi kapitalista hatalmak Finnországon át akarják majd megtámadni Szovjetoroszországot. Oroszország ezért biztonsága érdekében a keleti finn határról jelentős sáv átadását kívánja s emellett flottabázis céljaira több szigeten és félszigeten fontos támaszpontokat. A finn küldöttség ellenjavaslatokkal felelt, közben azonban egy tapodtat sem engedett álláspontjából s a helsinki államférfiak is minden alkalmat megragadtak a finn függetlenség és szabadság eszményeinek hangoztatására, kiemelve egyben azt is, hogy nézetük szerint semmi különbség nincs a cári és a jelenlegi Oroszország finn politikája között. Oroszország a finn küldöttség távozása után nem tett újabb fegyveres lépéseket, bár már előzőleg igen erős csapatszevónásokat tett a finn-orosz határon; de ugyanilyen összevónásokról érkezett hír Déloroszország, illetve a volt lengyel területek felől is. Most

Oroszország gazdaságilag folytatja az „idegek háborúját“ Finnország ellen s így véli megtörni a finn kitarást. Az orosz álláspont szerint ez a gazdasági hadviselés Finnországban majd az életszínvonal leszállításához, illetve inflációhoz vezet, következőleg majd belső zavarok keletkeznek s megnyílik az út egy olyan új rendszer felé, mely majd megegyezik Oroszországgal, ha ugyan nem azonosul teljesen vele. Ezzel az orosz részről képviselt nem «érdektelen katasztrófaelmélettel szemben Finnország azt hangoztatja, hogy gazdaságilag eddig sem függött a Szovjettől s nyilván nagy segítségére Tannak nehéz helyzetében ilyen tekintetben is Amerikával együtt gazdag és derék szomszédai, a baráti északi államok, melyekkel való egyetértését a közelmúltban megtartott stockholmi államfői értekezlet még jobban megerősítette.

Maga az orosz politika különben eléggé tartózkodó magatartást tanúsított; de közben természetesen nem oktanul keltek szárnyra a hírek a Szovjet balkáni, földközítengeri, vagy közelkeleti szándékairól. A Szovjet külpolitikája most is megőrizte eddigi rugalmasságát és óvatosságát; nem bocsátkozik kísérletezésekbe és kalandokba, ezeket másoknak hagyja s jobban szereti a kész és könnyen kihasználható adott helyzeteket, amint ezt a lengyel kérdés megoldása is tanúsítja. A Lengyelországtól elcsatolt területeken jelentős ukránizáló és fehéroroszosító tevékenység folyt a szovjet-szellemben lefolytatott és egyhangú eredménnyel végződött általános, egyenlő és titkos szavazások eredménye után. Eddig a Szovjet ukrán és fehérorosz nemzeti szempontok segítségével folytatta politikáját e területeken, kiemelve az ukrán és fehérorosz nacionalizmusokkal, népiségekkel való kapcsolatait s ünnepeelve a lengyel „pánok“ uralma alóli felszabadulást. Az újabb időkben került aztán sor a szovjetrendszerből folyó társadalmi változások tüzetes keresztülvitelére, az üzemek és a világi és egyházi birtokok szocializálására, a különféle felekezetek templomainak bezárására, többek közt ez a sors érte a lengyelelles nagyukrán propagandával telített görög katolikus ukránok egyházi intézményeit, templomait és birtokait is. Ezeknek a belső társadalmi változásoknak keresztülvitele sajátosan párhuzamos volt a Komintern újabb jelentkezésével s Európa népeihez intézett nagy kiáltványával, mely Olaszországot igen erélyes állásfoglalásra készítette.

Különben Oroszországgal szemben a nyugati hatalmak álláspontja várakozó maradt, míg Németországé változatlanul szívélyes és reményteljes, amennyiben a német hadigazdaság jelentős utánpótlásra számít Oroszország felől. A nyugati politikai körök elégtétellel könyvelik el, hogy Oroszország nem csatlakozott a hadviselő Németországhoz és Molotov külügyi népbiztos november elején mondott nagy beszédének békés hangjára hivatkoznak, valamint olyas kitételeire, hogy Oroszországot nem sikerül a háborúba bevonni; Németország viszont elégtétellel vette tudomásul Molotovnak a demokráciák ellen és különösképp a német-orosz viszonyról mondott szavait. Molotov szerint nem áll helyt a nézet, hogy a háborút a demokráciák védelmében vívják; sokkal valószínűbb a hadviselőknél és semlegeseknél a kapitalista érdek védelme. Valószínűnek találja, hogy a háború végén a kapitalizmus uralma még jobban kiterjeszkedik; Oroszország hivatása, hogy ezzel a fejlődéssel szembeszálljon. A szovjetcivilizáció, — folytatta — nem jelenti az egyes népek dicsőséges múltjának megtagadását; a bolsevisták megbecsülik a történelmet, mert tudják, hogy a szociális haladás csak a múlt alapján következhetik. Végül az orosz népet átható szovjethazafiságra hivatkozott a külügyi népbiztos: s valóban, egészen nyilvánvaló, hogy külpolitikai téren Oroszország visszatérőben van az elmúlt évszázadok orosz nagyhatalmi elgondolásai felé.